

3. **Легенчук С. Ф.** Теорія активів і капіталу зовнішнього середовища підприємства: condition sine qua non / С. Ф. Легенчук // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – № 1(22). – С. 172 – 186.

4. **Райан Б.** Стратегический учет для руководителя / Б. Райан. – М.: Юнити, 1998. – 616 с.

5. Рефлексивные процессы в экономике: концепции, модели, прикладные аспекты: монография / Под ред. Р. Н. Лепы. – Донецк: Ноулидж, 2011. – 422 с.

6. **Таран Т. А.** Математическое моделирование рефлексивного управления / Т. А. Таран, В. Н. Шемаев // Системні дослідження та інформаційні технології. – 2005. – № 3. – С. 114 – 130.

7. Cluster policy in Europe. A brief summary of cluster policies in 31 European countries. – Oxford: Oxford Research AS, 2008. – 34 p.

8. **Karlsson C.** Handbooks of research on clusters. – Northampton: Edward Elgar Publishing, Inc., 2008. – 486 p.

9. **Magalhaes R.** Organizational knowledge and technology: an action-oriented perspective on organization and information systems / R. Magalhaes. – Cheltenham: Edward Elgar, 2004. – 267 p.

10. **Osterwalder A.** Business Model Generation / A. Osterwalder, Y. Pigneur. – New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2010. – 288 p.

11. **Porter M. E.** Clusters and the new economics of competition // Harvard Business Rev. – 1998. – Nov.– Dec. – P. 77 – 90.

12. **Sachs S., Ruhli E., Kern I.** Sustainable Success with Stakeholders: The Untapped Potential – New York: Palgrave Macmillan, 2009. – 144 p.

13. **Thames B., Webster D. W.** Chasing Change: Building Organizational Capacity in a Turbulent Environment. – New Jersey: John Wiley & Sons, 2009. – 272 p.

14. The European Cluster Memorandum // http://www.innoclusters.ru/uploaded/docs/european_cluster_memorandum.pdf

УДК 004.04;681.3;332.1

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

ПУРСЬКИЙ О. І., БАННИКОВА С. О., МОРОЗ І. О.

УДК 004.04;681.3; 332.1

Пурський О. І., Баннікова С. О., Мороз І. О. Соціально-економічний моніторинг як складова частина інформаційного забезпечення процесу регіонального управління

У статті аналізується роль соціально-економічного моніторингу як складової частини процесу регіонального управління. Досліджено взаємозв'язок між моніторингом і управлінням соціально-економічною системою. Визначено, що головна роль моніторингу в управлінні розвитком соціально-економічної системи проявляється в оперативному управлінні.

Ключові слова: соціально-економічний моніторинг, соціально-економічна система, регіональне управління.

Рис.: 3. **Бібл.:** 9.

Пурський Олег Іванович – доктор фізико-математичних наук, професор, кафедра економічної кібернетики та інформаційних систем, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: Pursky_O@ukr.net

Баннікова Світлана Олександрівна – кандидат фізико-математичних наук, доцент, кафедра економічної кібернетики та інформаційних систем, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: svit.bannikova@gmail.com

Мороз Ірина Олегівна – аспірантка, кафедра економічної кібернетики та інформаційних систем, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

УДК 004.04;681.3; 332.1

UDC 004.04;681.3; 332.1

Пурський О. І., Баннікова С. А., Мороз І. О. Соціально-економічний моніторинг як складова частина інформаційного забезпечення процесу регіонального управління

Purskiy O. I., Bannikova S. A., Moroz I. O. Social and Economic Monitoring as a Making Part of Information Supply of the Regional Management Process

В статті аналізується роль соціально-економічного моніторингу як складової частини процесу регіонального управління. Досліджено взаємозв'язок між моніторингом і управлінням соціально-економічною системою. Визначено, що головна роль моніторингу в управлінні розвитком соціально-економічної системи проявляється в оперативному управлінні.

In this article the role of social and economic monitoring as making part of the regional management process is analyzed. The interrelation between monitoring and management of social and economic system is investigated. It is defined, that the basic role of monitoring in management of development of social and economic system consists in an operational administration.

Ключевые слова: соціально-економічний моніторинг, соціально-економічна система, регіональне управління.

Key words: social and economic monitoring, social and economic system, regional management

Рис.: 3. **Бібл.:** 9.

Рис.: 3. **Бібл.:** 9.

Пурський Олег Іванович – доктор фізико-математичних наук, професор, кафедра економічної кібернетики та інформаційних систем, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: Pursky_O@ukr.net

Баннікова Світлана Олександрівна – кандидат фізико-математичних наук, доцент, кафедра економічної кібернетики та інформаційних систем, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: svit.bannikova@gmail.com

Мороз Ірина Олегівна – аспірантка, кафедра економічної кібернетики та інформаційних систем, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

Purskiy Oleg I. – Doctor of Sciences (Physics and Mathematics), Professor, Department of Economic Cybernetics and Information Systems, Kyiv National University of Trade and Economy (vul. Kioto, 19, Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: Pursky_O@ukr.net

Bannikova Svetlana A. – Candidate of Sciences (Physics and Mathematics), Associate Professor, Department of Economic Cybernetics and Information Systems, Kyiv National University of Trade and Economy (vul. Kioto, 19, Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: svit.bannikova@gmail.com

Moroz Irina O. – Postgraduate Student, Department of Economic Cybernetics and Information Systems, Kyiv National University of Trade and Economy (vul. Kioto, 19, Kyiv, 02156, Ukraine)

Уніфікованість інструментарію, загальні методичні положення реалізації, повторюваність і періодичність досліджень, властиві моніторингу, надають дослідникам можливості проведення системного аналізу об'єктів, процесів і механізмів їх функціонування та відтворення. Моніторингові дослідження дозволяють оперативно оцінювати характер і направленість змін, що відбуваються, приймати адекватні до цих змін управлінські рішення, здійснювати прогнозування і моделювання розвитку об'єкта аналізу. Пильну увагу моніторингу, як способу наукового пізнання і дослідження, приділяють також такі науки, як біологія, медицина, інженерія, психологія, політологія, право та ін. Загалом, на теперішній момент часу, досить складно знайти гаузу наукових і практичних досліджень, у яких би не застосовувався моніторинг. На сьогодні можна стверджувати, що моніторинг активно використовується в соціальних і економічних науках, а також у різних сферах практичної діяльності. Існує досить велика кількість різних систем моніторингу, але всі вони володіють певною сукупністю загальних признаков, що надають можливість визначати моніторинг як сформоване, цілісне і достатньо самостійне науково-практичне явище. Дослідженню питань моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів України присвячено праці вітчизняних економістів-науковців [1, 2, 3]. У роботах зазначається, що розв'язання проблеми управління соціально-економічним розвитком регіону має спиратися на повне й адекватне відображення економічної і соціальної динаміки по кожному окремо визначеному показникові системи адміністративно-територіального устрою на фоні відповідних середніх показників по країні. Тобто, однією з найважливіших науково-технічних і соціально-економічних проблем на даний час є проблема ефективного застосування інформаційних технологій контролю, або, іншими словами, інформаційних систем поточного соціально-економічного моніторингу, у забезпеченні ефективної регіональної політики управління. Головною метою даного дослідження є визначення місця і ролі соціально-економічного моніторингу в системі регіонального управління.

Забезпечення стабільності економічного розвитку регіону вимагає не тільки ефективного організаційного управління, але й постійного моніторингу поточного соціально-економічного стану регіону, з метою актуалізації прийняття управлінських рішень і визначення майбутніх перспектив розвитку [4, 5]. Організація такого моніторингу є однією з головних задач, вирішення якої дозволяє встановити взаємозв'язки між показниками соціально-економічного розвитку регіону і оперативно реагувати на негативні тенденції в цих показниках. Характерною особливістю соціально-економічної ситуації на даний час є постійний інтенсивний пошук ідей, підходів і засобів підвищення темпів зростання соціально-економічного розвитку регіонів. Особливу увагу варто приділяти детальному аналізу управлінських рішень, які, у першу чергу, повинні бути спрямованими на забезпечення стабільного, збалансованого розвитку регіону та створення соціально-економічного клімату сприятливого для вільної реалізації суб'єктами ринку власних

цілей і підвищення якості життя населення [6]. Моніторинг володіє такими важливими характеристиками, як складність і націленість на досягнення результату. Він володіє характеристиками як процесу, так і системи. Розглядаючи моніторинг як процес, можна виділити його послідовність, спрямованість, функцію збору інформації, систематизацію інформації, оцінку і аналіз об'єкта дослідження, що використовуються для прийняття ефективних управлінських рішень, а також для обґрунтування прогнозу розвитку об'єкта дослідження. Моніторинг як система складається із сукупності взаємопов'язаних елементів: суб'єкта і об'єкта дослідження, мети дослідження, оціночних параметрів і критеріїв, а також відповідної методологічної бази. У той же час моніторинг є підсистемою системи управління. Елементи в системі моніторингу володіють властивостями структурованості і організованості, що визначаються ступенем управління зв'язками між елементами системи і зв'язками системи з оточуючим середовищем. Специфіка організації взаємодії елементів системи на пряму відображає властивість організованості системи. Системність є важливою характеристикою регіонального соціально-економічного моніторингу. Системний характер соціально-економічного моніторингу значить, що він є постійно діючим інформаційним процесом, який у контексті взаємозв'язку між моніторингом і системою управління можна схематично представити таким чином (рис. 1).

На рис. 1 процес моніторингу і процес прийняття управлінських рішень представлено у вигляді замкнутої системи. З даної схеми видно, що процес моніторингу, його результати можуть безпосередньо впливати на прийняття управлінських рішень, у той же час управлінське рішення, як засіб регулювання соціально-економічним розвитком, може впливати на процес моніторингу, змінюючи його задачі і акценти. На відміну від існуючих уявлень про процес моніторингу, у представлену схему додано зворотній зв'язок, іншими словами, введено такий важливий механізм функціонування управлінських систем, як реакція на умови, що змінюються, тобто наочно показаний взаємозв'язок між моніторингом і управлінням. Рис. 1 вказує на постійний і неперервний зв'язок моніторингу і системи управління, оскільки управління включає в себе також функції спостереження за об'єктом управління, моделювання і прогнозування, на основі яких розробляються стратегії регіонального розвитку і приймаються відповідні управлінські рішення. Система моніторингу буде функціонувати тільки в тому випадку, якщо всі елементи будуть наділені конкретним змістом, їх взаємодія буде чітко організована, а науковою базою організації і реалізації моніторингу будуть згадані раніше принципи: ціленаправленості, різнобічності, узгодженості дії його суб'єктів, адресності та доступності моніторингової інформації [7].

Моніторинг є інформаційною базою для реалізації функцій управління і в той же час залежить від управління (див. рис. 1). Враховуючи, що моніторинг є однією із загальних функцій управління, можна стверджувати, що він також є основою для реалізації інших функцій

управління, зокрема планування, організації, контролю та ін. [8]. Особливістю розвитку сучасного суспільства є велике значення інформації, як найбільш важливого стратегічного ресурсу управління. Вибір пріоритетних напрямків регіонального соціально-економічного розвитку потребує впровадження і використання перспективних методів і інструментаріїв оцінки та діагностики соціально-економічного стану регіону. Одним із найважливіших таких інструментів на сьогодні є соціально-економічний моніторинг. Безпосередню роль моніторингу як складової частини процесу управління, зокрема у вирішенні комплексу задач управління соціально-економічними системами, можна зрозуміти, переглянувши рис. 2. Варто звернути більш детальну увагу на структуру управління соціально-економічної системи (див. рис. 2). Система включає в себе такі компоненти.

Моніторинг і аналіз поточного стану соціально-економічної системи, необхідний для отримання «точки відліку», відносно якої буде здійснюватися оцінка розвитку соціально-економічної системи із урахуванням управлінських впливів або без них.

Порівняння поточного стану соціально-економічної системи на основі проведеного моніторингу, з тими показниками, що відображають її запланований стан, дозволяють здійснити оцінку ефективності її функціонування. Прогноз розвитку системи, який здійснюється без урахування управляючих впливів, дозволяє робити висновки щодо динаміки поведінки системи, наскільки вона відхиляється від запланованих показників, якщо не здійснювати додаткових заходів. Визначення мети передбачає формулювання загальних цілей розвитку, а також критеріїв ефективності, що відображають від-

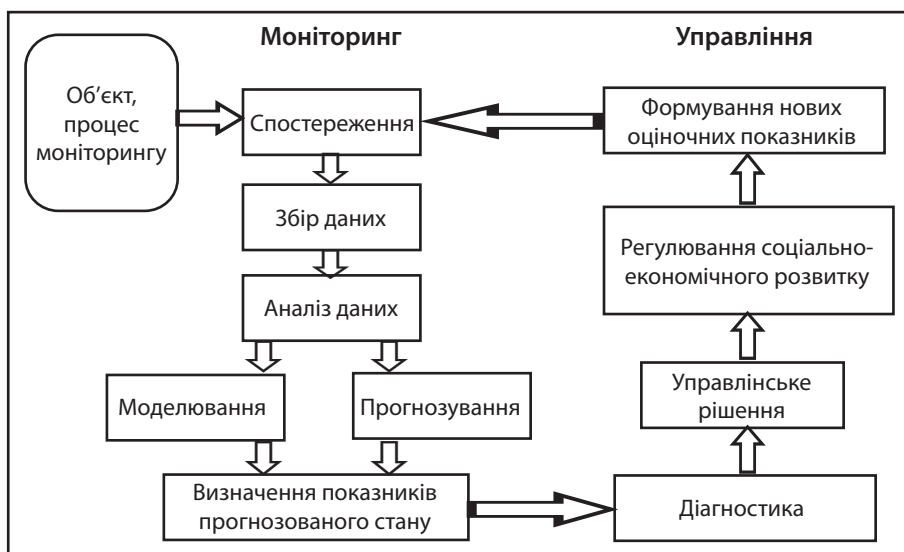

Рис. 1. Схематичне представлення взаємозв'язку між моніторингом і управлінням соціально-економічною системою

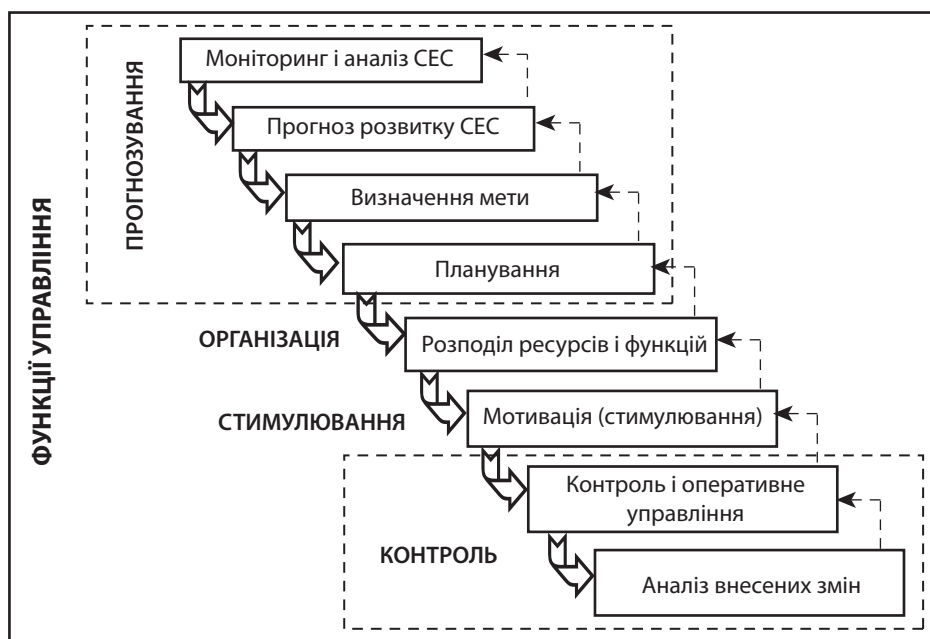

Рис. 2. Місце моніторингу в управлінні соціально-економічними системами (СЕС)

повідність поточного або майбутнього стану соціально-економічної системи цілям її розвитку. На етапі планування здійснюється визначення набору конкретних задач – дій, заходів та ін., що дозволяє досягнути і максимально наблизитися до поставлених задач в існуючих або прогнозованих умовах. Визначений в результаті моніторингу набір заходів вимагає, окрім розподілу функцій між учасниками системи, відповідного забезпечення ресурсами, включаючи мотивацію, інформаційні, фінансові, кадрові та інші ресурси, що по суті є однією з основних функцій (забезпечення) управління розвитком соціально-економічної системи. У системі управління також не варто забувати про такий важливий чинник, як мотивація (стимулювання) персоналу, що задіяний в реалізації запланованих заходів.

Контроль за розвитком соціально-економічної системи полягає в постійному моніторингу змін стану системи, що спричинені діями керованих суб'єктів, які здійснюються у відповідності до запланованих показників, а також у виявленні відхилень від цих запланованих показників. Оскільки розвиток соціально-економічної системи є постійним у часі процесом, то в міру надходження нової інформації (за рахунок постійного моніторингу і контролю) про стан вирішення задач розвитку регіону може виникнути необхідність внесення коригуючих впливів, що по суті є оперативним управлінням. Якраз у цьому процесі (оперативному управлінні) найбільш яскраво проявляється роль моніторингу в управлінні розвитком соціально-економічної системи. По завершенню кожного із запланованих етапів розвитку соціально-економічної системи, включаючи етап планування, для успішної реалізації наступних етапів вкрай необхідним є аналіз внесених змін і узагальнення досвіду розвитку, що в подальшому повинно використовуватися при формуванні регіональної стратегії розвитку соціально-економічної системи.

Згадані етапи, які відповідають основним функціям управління, можуть повторюватися, утворюючи управлінський цикл (див. рис. 2. – пунктирні лінії), також можливе тимчасове повернення до попередніх етапів з метою їх корегування [9]. Виділяють чотири основні функції управління: планування, організація, стимулювання і контроль. Неперервна послідовність реалізації згаданих функцій управління утворює так званий цикл управлінської діяльності (рис. 3).

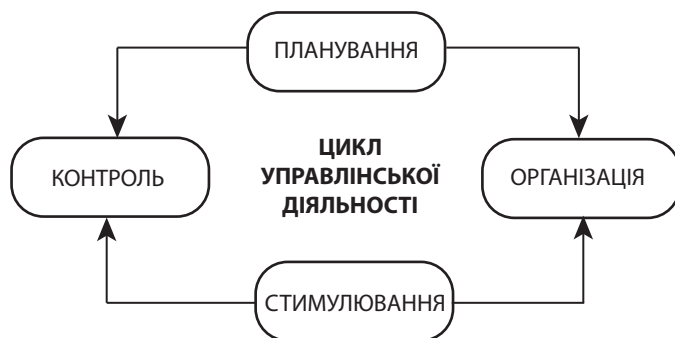

Рис. 3. Цикл управлінської діяльності [9]

ВИСНОВКИ

Таким чином, моніторинг є важливою складовою частиною інформаційного забезпечення процесу управління і об'єднує такі важливі функції управління, як спостереження, аналіз, оцінка і прогнозування. Найбільш яскраво роль моніторингу в управлінні розвитком соціально-економічної системи проявляється в оперативному управлінні. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств. – 2-ге вид., доп. і перероб. / В. Г. Андрійчук. – К. : ІЗМІХ, 2002. – 624 с.
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана / М. Кастельс. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
3. Коваленко Е. Г. Стратегическое управление социально-экономическим развитием территории / Е. Г. Коваленко. – Саранск : Крас. Окт., 2006. – 240 с.
4. Бережная Е. В. Математические методы моделирования экономических систем / Е. В. Бережная, В. И. Бережной. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 368 с.
5. Орлов А. И. Устойчивость в социально-экономических моделях / А. И. Орлов. – М. : Наука, 1979. – 218 с.
6. Пурський О. І. Соціально-економічний моніторинг як фактор стабільного і збалансованого розвитку регіону / О. І. Пурський, І. О. Мороз, О. І. Моїсеєнко // Бізнес Інформ. – 2012. – № 6. – С. 39 – 41.
7. Хохлова С. В. Мониторинг качества школьного образования : автореферат дис. ... кандидата педагогических наук // С. В. Хохлова. – Тюмень, 2003. – 24 с.
8. Когут А. Е. Информационные основы регионального социально-экономического мониторинга / А. Е. Когут, В. С. Рохчин. – СПб. : ИСЭП РАН, 1995. – 97 с.
9. Новиков Д. А. Структура теории управления социально-экономическими системами / Д. А. Новиков // Управление большими системами. – 2009. – Выпуск 24. – С. 216 – 257.